

Nekatere strani v romanu so posvečene tudi naravi. Opisuje bosanske pragozde. Ako bereš nekaj takih strani, najdeš več estetičnega užitka, kakor čitaje marsikatero debelo knjigo.

Vrhu tega je pa ta povest tudi zato znamenita, ker je bila pisana pred vojno in ker kaže, da je bil pisatelj pogumen in odločen človek, ki se ni bal povedati resnice.

Slava njegovemu spominu!

Alec: **Nekaj o Reziji in Rezijanih.**

Rezijanska dolina se vleče v smeri od vzhoda proti zapadu in je dolga približno 15 km.; je nerodovitnega in po večini divjega značaja; omiljena je le v lepi sezoni s karakterističnim kontrastom temnega zelenja svojih štoržnjakov ter bledega zelenja svojih livad in gorskih pašnikov. Prodasta tla so nivelirana v globoko dolino, kar dokazuje, da je bila pred ledeno dobo in tekom ledene dobe ta dolina zaprta ter polna ledu in vode. Blodeče mase, ki se nahajajo v coni Njive (Gniva) in Bile (S. Giorgio) pa dokazujejo, da je bil ledenik Mužec (M.te Musi) ločen od glavnega; ko je zmanjkal spodaj pritisk voda je bila prebita tudi ta pregrada in iz ovinokv Mužca se je mogla stvoriti rečica Barman, ki je glavni dotok Bile (Resia).

Prof. Rutar v «Beneški Sloveniji» pravi, da so rezijanska tla spomenik iz pliocenske dobe.

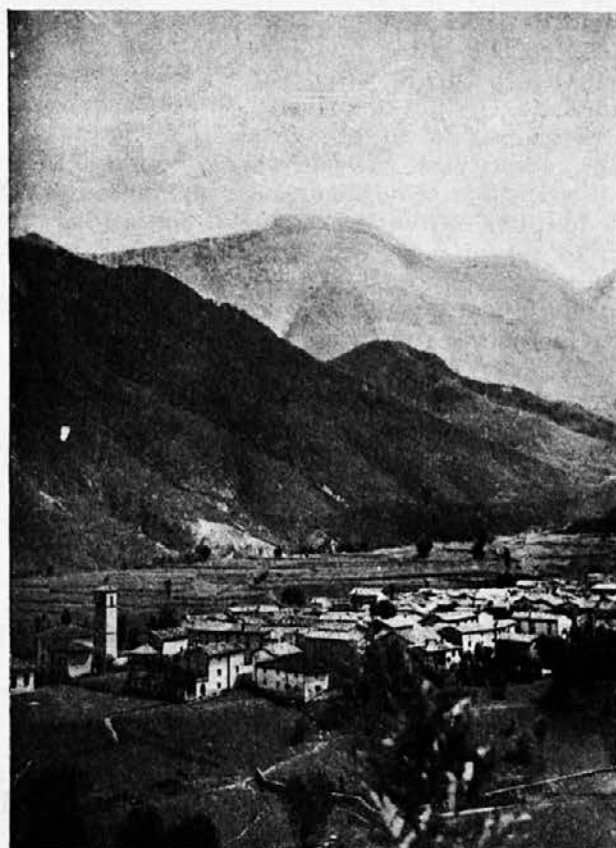

Motiv iz Rezije: RAZCVETENA LIVADA. (Zadaj cerkev na Njivi.)

Vsa občina Rezije meri 112 kvadratnih kilometrov in obsega še dolino Učje (Ucea) in Bili potok, imenovan po vodi, ki teče v njem, ter meji na jugovzhodu na staro državno mejo kraljevine Italije do leta 1915. Prebivalstvo ne doseže 4000 duš, ker so si mnogi poiskali drugod košček vsak danjega kruha, katerega bi zaman čakali od svoje nerodovitne zemlje.

Gledo rezijanskega narečja, ki ga govorijo prebivalci, so si mnogi napačno predstavljali, da bi našli njega izvor. Nekateri so ga enostavno klasificirali k srbo-hrvaškemu jeziku, drugi so rekli, da je ostanek ruskega jezika, tretji so ga zopet vtaknili u turansko skupino; nekateri trdijo, da je slovenski jezik, ohranjen v svoji prvotni obliki. Težko je reči, katero teh mnenj je bolj verjetno.

Iz študij in primerjanj slovenskega jezika z rezijanskim narečjem se dozdeva, da imata oba ista svojstva, iz študij naglaševanja in mnogih besed, ki so v slovenskem jeziku popolnoma nepoznane, pa pridemo do

OSOJANE. (V ozadju Kanin med oblaki. *)

zaključka, da je v tem narečju marsikaj, kar ne najdemo ne v slovenščini ne v hrvaščini. Posebnost, ki jo ima rezijanščina, je štetje, ki je podobno francoskemu: 30 = triste; 40 = štrede; 50 = paterdú; 60 = tri krat dvüjsti; 70 = tri krat dvüjsti nu disat; 80 = štiri krat dvüjsti; 90 = štiri krat dvüjsti nu disat; 99 = štiri krat dvüjsti nu devetnajst. Najbolj verjetno mnenje se zdi ono Dona Antonija Rumiza, nadžupnika na Bili (Resiutta), kateri trdi, da so Rezijani potomci pastirjev, najetih sprva od gosposke iz Moznice (Moggio), pozneje od redovnikov tamošnjega samostana. Ti pastirji

*) Osojane: radi osojne lege vasi. Po zimi cela dva meseca ne posije solnce na vas, ker ga zahteva Kanin.

so bili povabljeni iz vseh krajev, pa so si sčasoma prilastili gozdove in pašnike na levem bregu reke Bile in so postopoma zasedli vso dolino. To mnenje potrjujejo neprestane borbe občine Bila (Resiutta) za omejevanje zasedanja in ohranitev zemljišč na desnem bregu reke Parman in zapadno od nje.

Kakorkoli si bodi, rezijansko ljudstvo je na tej zemlji izza leta 1000, izza dobe nordijskih invazij, ko je konglomerat raznih ljudstev iskal kos zemlje, kjer bi se nastanil.

Že leta 1333. je poklical pater Gilbert svoje podložnike na samostansko dvorišče ter si dal zapriseči zvestobo na Evangelij; med temi podložniki se nahajajo razni Rezijani. Med moškimi, ki so prisegli zvestobo v cerkvi Sv. Martina na Peli (Resiutta), dne 4. marca 1349., so med rezijanskimi priimki sledeči: Godič, Rus, Sabadin, Saliboj, Moraš, Radoj, Hutin, Stanigoj, Černe, Čadež, itd.; je tudi neki Pedrus filius Jacobi de Dolina; iz tega imena lahko izvajamo, da so bili že tedaj vsi prebivalci Rezijani, ker Pedrus ni hotel navesti vasi, pač pa le svojo dolino; Vidus et Enricus et ius filius de Stulvizza (Solbica); Joannes gener Maurenz de Osseacho (Osogane); Michael de Gniva (Njiva) e Francus de Resia (Ravanca).

Ti podatki so zbrani v kr. arhivu v Benetkah. Navedena mnenja in razlage se križajo z mnenji raznih učenjakov, ki si niso ni danes edini. Vsekakor predstavljajo ti podatki dragocen element za ukaželjnega ljubitelja znanosti v morebitnem nadaljnjem raziskovanju.

Rado Fšč:

Lahka atletika.

Cross - country

Za one, ki so jim gornje besede tuje in nerazumljive, naj bo povedano, da s tem izrazom označamo tek preko polja in skozi gozd. Med tem ko vežejo vsi do sedaj omenjeni teki sportnika na ograjeno igrišče, kjer mu je proga strogo začrtana, mu nudi gozdni tek prosto pot. Proga vodi tu preko polja, nizkega grmičevja, plotov in skozi gozd.

Kdo si pač more začrtati lepšo progo, nego je ona, ki jo je narava sama začrtala? V naravi, kjer se človek počuti prostega vseh spon mestnega življenja, kjer lahko komodno oblečen vdihava sveži gozdni zrak — tu je prav za prav sportnikovo pravo torišče. Nikoli ne bomo zadosti opozarjali ljubiteljev sporta na važnost cross-countryja in na koristi, ki jih gozdni tek nudi našem zdravju.

Oglejmo si gozdni tek kot training za tek na dolge proge! Tu postane tekač pravi — tekač. Tu je prisiljen, da teče v prosti obliki, sicer upeha. Priuči se pravilno vdihavati, vsa pažnja je obrnjena predvsem na lepoto in čistost stila, tempo je enakomeren in umerjen, ne preveč hiter. Po gozdnem teku se mora počutiti tekač prenovljenega in ne utrujenega. Doseči mora pri trainingu, da vzdrži poljubno dolge proge, ne da bi v nogah občutil kakšno utrujenost. Gozdni tek tvori spopolnitev tekačevega traininga in podeli tekaču vztrajnost. Je prav za prav samo prepriprava k pravilnemu trainiranju teka. Pri gozdnem teku ne gre za spopolnitev stila, ker so koraki vsakokrat odvisni od terena. Ko gre pot navzdol, so koraki kratki, elastični, da lahko pravilno bilancirajo težo telesa; ko teče sportnik navzgor, je tek sličen hitremu korakanju. Tekmovanje v gozdnem teku je podobno dolgoprožnemu teku z ovirami.

Naša krajina nudi sportniku obilo krasnih mest, kjer se lahko vadi v tej panogi sporta. Ko so si atleti naredili sportno opremo, se podajo skup-